

ირმა რატიანი

ქართველოლოგიური კვლევები — თვითმიზანი თუ საჭიროება?

დღეს საყოველთაოდ აღიარებულია სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრების როლი სახელმწიფოს განვითარების საქმეში. ეს როლი გაცილებით მნიშვნელოვანია მცირერიცხოვანი და ორიგინალური კულტურის ქვეყნებისათვის, რომლებიც იღვწიან თვითდამკვიდრებისთვის. მიჩნეულია, რომ ასეთი თვითდამკვიდრების ერთ-ერთ სერიოზულ ბერკეტს წარმოადგენს განათლებატევადი და მეცნიერებატევადი ეკონომიკური და კულტურული სივრცის შექმნა და განვითარება.

შესაბამისად, სამეცნიერო-კვლევითი სისტემის სრულყოფა, მისი ხარისხის ამაღლება მსოფლიო სტანდარტების დონეზე შეიძლება ქვეყნის ერთ-ერთ ძირითად მიზნად იქნას მოაზრებული. ამ მიზნის რეალიზაციაში ქართველოლოგიურ მეცნიერებებს, როგორც ეროვნული იდენტობის უპირველეს მაჩვენებელს, გადამწყვეტი როლი ენიჭება.

ქართველოლოგიური მეცნიერებები, რომელთა კვლევების პრაქტიკაში დანერგვა არ ასოცირდება მაღალშემოსავლიან ეკონომიკურ შედეგებთან (განსხვავებით საბუნებისმეტყველო, ეკონომიკური თუ ტექნოლოგიური მეცნიერებებისგან), ნაცვლად ამისა, განსაზღვრავს და ინარჩუნებს ერის იდენტობას, მის სულიერებას, ენას, ლიტერატურას, კულტურასა და ისტორიას. ქართველოლოგიური კვლევები არის ის საყრდენი, რომელზედაც დგას ქართული ღირებულებები, შესაბამისად, ქართველოლოგიის – სახელმწიფო ენის, ეროვნული ლიტერატურისა და ისტორიის მოვლა-პატრონობა სახელმწიფოებრივ სტრატეგიად უნდა იქცეს იმ მნიშვნელოვანი ფაქტორის გათვალისწინებით, რომ ეროვნული კვლევები მსოფლიოს მასშტაბით განიხილება კულტურული დიალოგის უმთავრეს ბერკეტად, ხოლო კულტურული დიალოგი წარმოადგენს კომუნიკაციის საყრდენ ფორმას თანამედროვე მსოფლიოში.

რა ადგილი უჭირავს საქართველოს თანამედროვე მსოფლიო კულტურულ რუკაზე? როგორია მისი როლი მსოფლიო ცივილიზაციის ისტორიაში? რა კულტურული კოდის მატარებელია ქართველი? რას ნიშნავს „პატარა ერის“ კულტურული გამოცდილება „დიდი ერების“ კულტურული გამოცდილების ფონზე? რამდენად ინარჩუნებს „ნაციონალური ლიტერატურა“ თვითმყოფადობას მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესში? რას ნიშნავს „ლიტერატურა საზღვრებს გარეშე“ და როგორ მუშაობს ეს ფორმულა თანამედროვე შედარებითი კვლევების კონტექსტში?

ამ კითხვებზე პასუხის გაცემა ქართველოლოგიური ანუ ეროვნული სამეცნიერო კვლევების პრეროგატივაა, სადაც ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი ლიტერატურათმცოდნეობით კვლევებს უჭირავს. ქართული ლიტერატურათმცოდნეობითი

კვლევები, ერთი მხრივ, ქართული იდენტობის საზომი და მაჩვენებელია, ხოლო, მეორე მხრივ — მსოფლიო კულტურულ პროცესებთან ქართული კულტურული პროცესების ფასეული ინტეგრაციის წინაპირობა. თანამედროვე კვლევების მისია არის არა მარტო კვლევა ქართული ლიტერატურისა, მითოლოგიისა თუ ლიტერატურათმცოდნეობითი პროცესებისა, არამედ ამ კვლევების დანერგვა პრაქტიკაში ეროვნული და საერთაშორისო მასშტაბით, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს ქართული ლიტერატურათმცოდნეობითი კვლევების ჩართვას მსოფლიო ლიტერატურულ დიალოგში (იმავე საპასუხისმგებლო მისიით, თავ-თავიანთი კომპეტენციის სფეროში, აღჭურვილნი არიან სხვა ქართველოლოგიური კვლევითი ცენტრები). მაგრამ ჩართვა არ გულისხმობს მარტივად შერევასა და, მით უმეტეს, განლევას.

დღესდღეობით, მოიცვა რა ფართო პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული სფეროები, თანამედროვე პოლიტიკური და აკადემიური დებატების ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ ტერმინად გლობალიზაცია იქცა, ხოლო „კულტურა საზღვრებს გარეშე“ — მისთვის ნიშანდობლივ კონცეპტუალურ ლოგოდ. ლიტერატურა კულტურის განუყოფელი ნაწილია, შესაბამისად, დგება არსებითი მნიშვნელობის მქონე კითხვა: რას ნიშნავს ტერმინი „საზღვრებს გარეშე“ და რამდენად ქმედითია იგი ნაციონალური ლიტერატურებისა და ეროვნული კვლევების, ჩვენს შემთხვევაში, ქართული ლიტერატურისა და ქართველოლოგიური კვლევების თვალსაზრისით?

მოგვწონს ჩვენ ეს თუ არა, ლიტერატურას აქვს ეროვნება, ვინაიდან, როგორც სამართლიანად შენიშნაუდა ილია ჭავჭავაძე „ლიტერატურა ერის სარკეა“. ყოველი ნაციონალური ლიტერატურა მყარად დგას საკუთარ ტრადიციებზე, რომელთა შორისაც უპირველესი მისი ნაციონალური მუხსიერებაა, გამოხატული არქექტიპული მოდელების სახით. „სადი აზრისადმი“ ერთ-ერთ ყველაზე ნეგატიურად განწყობილ მწერალსაც კი, ვლადიმერ ნაბოკოს, სწორედ ეროვნული და ლიტერატურული მუხსიერება მიაჩნდა იდენტობის უპირველეს საზომად. მაგრამ, საკითხის ანალიზი მხოლოდ ამ ერთი მიმართულებით არ ამოიწურება: მეორეს მხრივ, ლიტერატურის ეროვნულობა, როგორც იდენტობის მსაზღვრელი, არ შეიძლება იქცეს იზოლირების და, მით უფრო, თვითიზოლირების მოტივაციად და გამართლებად. ამ უკანასკნელ მოსაზრებას, ვფიქრობთ, ზურგს უმაგრებს ევროპული და მსოფლიო ლიტერატურული პროცესების განვითარების ხანგრძლივი ისტორია, რომელიც უხვად გვთავაზობს ნაციონალურ ლიტერატურათა ფასეული კონცეპტუალური და სტილისტური ინტეგრაციის მაგალითებს: შუა საუკუნეების, რენესანსის, რომანტიზმისა თუ მოდერნიზმის (და სხვა) ეპოქათა ესთეტიკურმა სისტემებმა შეძლეს ნაციონალურ ლიტერატურათა მობილიზება საერთო კონცეპტების გარშემო, მხოლოდ — საკუთარი იდენტობის შენარჩუნების პირობით. აღნიშნულ ეპოქებში, მით უფრო, რენესანსის, რომანტიზმის, რეალიზმისა და მოდერნიზმის წიაღში ლიტერატურამ თავი დააღწია კულტურულ და დრო-სივრცულ პრესკრიფციულობას და მასშტაბურად განივრცო ფართო ისტორიული და კულტურული კონტექსტის მიმართულებით. თამამად შეი-

ძლება პარალელის გაკლება თანამედროვე ლიტერატურულ პროცესთან: არ ახალია, ძველია, მხოლოდ — სახეცვლილი და მოდერნიზებული: შედარებითი ლიტერატურა. შედარებითი ლიტერატურა მე-20 საუკუნის ევროპულ და ამერიკულ ლიტერატურათმცოდნეობით სივრცეში შემუშავებული მულტიინტერპრეტაციული და ინტერდისციპლინარული მეთოდების ნაციონალური ლიტერატურების დონეზე სწრაფი განვრცობის ლოგიკური შედეგია. სწორედ მის წიაღში აღმოცენდა ცნება: „ლიტერატურა საზღვრებს გარეშე“. მაგრამ კომპარატივისტული კვლევები არ გულისხმობს ლიტერატურული საზღვრების უგუნურად გახსნას, არც ცალკეული ნაციონალური ლიტერატურების შეპირისპირებით ანალიზს, არამედ იმ უნოვერსალური მეთოდის რეალიზებას, რომელიც ზოგად პერსპექტივაში გაიაზრებს კონკრეტულ ლიტერატურულ ნაწარმოებს, ანუ ცდება ნაციონალური მახასიათებლების საზღვრებს და ადგენს განსხვავებული ნაციონალური კულტურებისა და ლიტერატურების ინტეგრაციის ხარისხს მათი კულტურული იდენტობის შენარჩუნების პირობით. ეს პრინციპი არსებით მნიშვნელობას იძენს თანამედროვე გლობალიზაციის შეუქცევად პროცესში.

ქართული ლიტერატურათმცოდნეობითი და ქართველოლოგიური კვლევების უპირველესი ამოცანა სწორედ ამ უროულესი პროცესის მართვა და გაძლოა. ამ მისიის კვალიფიციურად შესრულებაში ქართველოლოგიურ ცენტრებს, გარდა საკუთარი რესურსების ოპტიმალურად გადანაწილებისა და ორგანიზებისა, ესაჭიროებათ ქმედითი მხარდაჭერა და დახმარება სახელმწიფოს მხრიდან, ვინაიდან ქართველოლოგია არც თვითმიზანია და არც ახირება, არამედ — საჭიროება. სასურველია, მკვეთრად განისაზღვროს ქართველოლოგიური ცენტრების მისიის განხორციელების პერსპექტივები და შესაძლებლობები, ანუ განისაზღვროს ქართველოლოგიური კვლევების შემდგომი განვითარების სტრატეგიული გეზი. სწორი სტრატეგიით გათვალისწინებული მიზნებისა და ამოცანების განხორციელების შემთხვევაში ქართველოლოგიური კვლევითი ცენტრები ჩამოყალიბდება სამეცნიერო კვლევების თანამედროვე სტანდარტების შესაბამის ორგანიზაციებად და საშუალებას მისცემს ქართველოლოგიურ სკოლას ინტეგრირდეს მსოფლიო ჰუმანიტარულ პროცესებში.

Irma Ratiani

Kartvelology (Georgian Studies) – Self-aim or Necessity?

Summary

Kartvelology or Georgian Studies is a valuable measure of National identity. Even it is not associated with a high economical income (like some natural, economical or technology sciences) or commercial effectiveness, it is very important for a small country like Georgia

to preserve its national identity, language, literature, history and culture. Kartvelology is a strong background of Georgian National values. Therefore, it has to be the strategy of Georgia's State to take care of Georgian Studies, studies of National Language, literature and history. Undoubtedly, National researches, all over the world, guarantee the cultural dialogue as a main form of communication.

What place is defined for Georgia on the map of contemporary cultural world? What part it plays in the history of world civilization? What is the cultural code of Georgian? What does the cultural experience of a "Small nation" means in the context of a "Big nations" experience? How "National literature" does survive within the on-going process of Globalization? What does the formula "Literature without borders" means and how it works in the context of comparative literature?

To answer those questions is one of the main aims of Kartvelology.

Though the goal of Georgian Studies is not only to preserve its national identity, but, also, to put Georgian science together with contemporary world researches and to integrate it in the world scientific dialogue. But integration does not means to disappeared. For example: when we are talking about the literature, we should admit that literature (we do like it or we do not) has Nationality, because literature is always associated with tradition and memory and text, itself, is always about reconstruction. But nationality of literature does not mean or could not possibly mean the isolation or self-isolation. One of the basic methodologies of contemporary literary studies – comparative literature is gently regulating the process. Comparative studies imply the realization of that universal method which interprets the concrete literary text in wide general perspective, i.e. goes beyond the boundaries of national characteristics and establishes the rate of integration of different national cultures and literatures on the condition to preserve their cultural identity. The same process is available in other fields of Kartvelology and the basic function of Georgian Studies is to regulate this valuable process on a high scientific level. Though, Kartvelology is not a self-aim, but – necessity, which must be replaced under the Governmental care.